

ABSTRACT

The habilitation thesis, with the title "The Relationship Between Dogma, Spirituality, and Mission in the Life of the Church. Orthodox Hermeneutic-Doctrinal Perspectives Nowadays", presents the main scientific, didactic, and institutional achievements, as well as the plans for future academic research and development, on the basis of which the candidate submits the present work for obtaining the habilitation certificate in the field of Theology, with specific expertise on *Orthodox Dogmatic Theology*.

Structured into three chapters preceded by an introduction, the present paper considers as its guiding principle the organic connection between the faith expressed in dogmas, the practical life or the ascetic-mystical and implicitly sacramental experience of Christians, and the expression, manifestation, and dynamics of faith in the realm of mission, preaching, and dogmatic evangelization achieved through the hermeneutical process of the revealed doctrinal foundations.

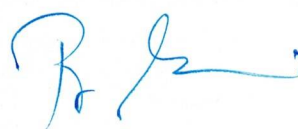
The three chapters address the main aspects of the profile of a researcher, educator, and member of the academic body of the Orthodox Faculty of Theology in Iași.

In the first chapter, the fundamental coordinates of the theological education program are outlined, along with the various moments, experiences, and achievements that define the process of building and developing teaching and research skills and performances. The main stages of general and specialized theological training are highlighted. The creation of a researcher and instructor or pedagogue profile in teaching and guiding potential doctoral students is emphasized, as well as the qualification and expertise gained through doctoral and postdoctoral studies in the targeted specialization: *Orthodox Dogmatic Theology*.

The second chapter systematically presents the different theological themes and issues that the candidate has addressed and studied along three directions: a. The unity between dogma and Orthodox mystical life and its relevance for the modern person; b. Dogmatic foundations for Christian life and the Church's mission today; c. The hermeneutical development of faith in contemporary times.

On these three coordinates, various dogmatic realities and foundations necessary for any process of hermeneutics and doctrinal development have been developed, outlined, and distinguished. Among these, we highlight, as a summary, some of the more important aspects, meant to provide a general overview of the work:

- 1) Faith and practical life are organically connected, and therefore, any theme of dogmatic theology must be applied organically regarding the ascetic-mystical and sacramental dimension of human deification. The fundamental beliefs concerning the human being, the visible and invisible creation, are necessarily centred on the mystery of Jesus Christ and the Church, through which human perfection is achieved. The teaching about man and the cosmos cannot be treated abstractly. The experience and consciousness of the Church are simultaneously mystical, sacramental, personal-unitary, and experiential-participatory.

Orthodox theology considers the foundations of faith as expressions of living and personal realities, realities that can be concretely lived in the sacramental, ascetic-mystical sphere.

- 2) Dogmatic knowledge is a knowledge of God and vice versa, to the extent that knowledge is not exclusively rationalistic or objectively scientific. Dogmatic knowledge is theological, personal, ascetic-mystical, ecclesial, and concerns the deep relationship with God and the knowledge of Him, from which eternal life comes (John 17:3). Christian life proposes as a method, in dogmatic knowledge and in the knowledge of God, an organic-distinctive, participatory-unitary, and personal-ontological method. The lack of these principles leads to errors in faith and in the process of knowledge, relationship, communion, and union with God.
- 3) Orthodox angelology must emphasize the role of angels in the process of human sanctification. Angels are free and rational persons created in the image of God, in a different way (Dumitru Stăniloae). Orthodox angelology is not merely a chapter of Orthodox teaching. The concrete reality of angels as creatures of God is understood in a mystagogic-liturgical relationship with the mystery of Jesus Christ, with the Church, with humanity, and with the world, existing in the perspective of the deification of all.
- 4) Christology is understood and lived only when it is applied sacramentally and doxologically, Jesus Christ being the economy/oikonomic and the eternal plan concerning humanity. For Orthodox teaching, Christian life in its spiritual aspect is not merely an inner deepening into the realities of the soul, it is not psychoanalysis or an intellectual elevation, but rather life itself in Jesus Christ. It is a life in "spirit and truth" (John 4:23-24), meaning both a life of acquiring, actualizing, and living the Holy Spirit, and a life of the revealed and divine truth defined, preserved, and shared through the dogmas of faith.
- 5) Theology is a complex reality that involves both the personal experience of Revelation in Jesus Christ and a form of human, epistemic-scientific knowledge derived from study. These two perspectives lead to an organic, multifaceted, and impactful theology. Theological knowledge is not merely an intellectual operation, but a personal and ontological one, as it involves the entire being and is determined by the pinnacle of Christian living—deification. In its fullness, theology has a didactic, instructive, and anagogic character; it identifies with the process of human growth or what could be called Christian pedagogy: "My little children, for whom I labour in birth again until Christ is formed in you!" (Galatians 4:19).
- 6) Ecumenicity is a fundamental theological feature of the constitution and form of the Church. It is, in fact, the work of salvation and sanctification of the Lord Christ for all people of all times and places, a work that He transferred to the Church. He "died assuming the sins of the world (τὰς οἰκουμενικὰς ἁμαρτίας)", being "the Church of God from all over the world (οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν)". This reality is concretely manifested: liturgically, kerygmatically, missionarily, and eschatologically.
- 7) There are analogous Christological structures in the major world religions. This fact is demonstrated by the reality that Jesus Christ is not merely a historical Person of higher moral standing, who impacts human consciousness across the ages, but is the God-Man who

assumes humanity from within, hides in it, and takes on human nature out of economy, so that He may manifest Himself through man in different moments and contexts of human history. As M. Eliade points out, the sacred is not an external reality to man, but its presence can be found in the very "structure of human consciousness." Therefore, "the religious unconscious" of man has a Christological constitution.

Beyond the theological elements highlighted, the work covers a vast area of contemporary subjects, which the candidate presents with argumentation throughout the second chapter, which constitutes, moreover, the main part of this endeavour.

In the third chapter, the following are developed: Plans for professional-institutional evolution and development; Directions of scientific research—project; Modes and models of practical application of scientific results (didactic/institutional). These three subchapters focus on academic evolution, institutional involvement, research development, and the dissemination of scientific results through courses, didactic and scientific activities, national and international workshops and seminars. This chapter outlines the areas in which the candidate intends to guide doctoral dissertations. In this regard, two fields are proposed that bring Orthodox Dogmatic Theology into the contemporary context: *Philocalic Dogmatics* and *Civic Dogmatics*. These are two complementary dimensions that update the dogmatic and philocalic consciousness of Christian faith, applying them to the different social forms of life of the contemporary human being.

REZUMAT

Teza de abilitare cu titlul „Raportul dintre dogmă, spiritualitate și misiune în viața Bisericii. Perspective hermeneutico-doctrinare ortodoxe în actualitate” prezintă principalele realizări științifice, didactice și instituționale, precum și planurile de cercetare și de dezvoltare academică viitoare pe baza cărora autorul își depune candidatura în vederea obținerii certificatului de abilitare în domeniul Teologie, specializarea: *Teologie Dogmatică Ortodoxă*.

Lucrarea structurată pe trei capitole precedate de o introducere are în vedere ca principiu cadru legătura organică între credința exprimată în dogme, viața practică sau experiența ascetico-mistică și implicit sacramentală a creștinilor, și expresia, manifestarea și dinamica credinței în planul misiunii, a propovăduirii și evanghelizării dogmatice realizate prin procesul de hermeneutică a temeiurilor doctrinare revelate.

Cele trei capitole au în vedere aspectele principale ale profilului de cercetător, cadru didactic și membru al corpului academic al Facultății de Teologie „Dimitrie Stăniloae” din Iași.

În primul capitol se trasează elementar coordonatele programului de educație teologică, dar și diferitele momente, experiențe și reușite ce definesc procesul de edificare și construire ale capacităților și performanțelor didactice și de cercetare. Se evidențiază etapele principale ale formării teologice generale, dar și speciale. Se subliniază crearea unui profil de cercetător și instructor sau pedagog în predare și coordonarea posibililor studenți doctoranzi, precum și calificarea și expertiza dobândită prin studii doctorale și post doctorale cât privește specializarea vizată: *Teologie Dogmatică Ortodoxă*.

În capitolul al doilea sunt prezentate sistematic diferitele teme și problematici teologice care au fost abordate și studiate de candidat pe trei direcții: a. Unitatea dintre *dogmă* și *mistica ortodoxă* și relevanța ei pentru omul recent; b. Fundamente dogmatice pentru viața creștină și misiunea Bisericii în actualitate; c. Dezvoltarea hermeneutică a credinței în contemporaneitate.

Pe aceste trei coordonate s-au dezvoltat, conturat și distins mai multe realități și temeuri dogmatice necesare oricărui proces de hermeneutică și dezvoltare doctrinară. Dintre aceste semnalăm cu titlul de rezumat unele dintre aspectele mai importante menite să creeze o imagine generală asupra lucrării:

- 1) Credința și viața practică se află în legătură organică și prin urmare orice temă de teologie dogmatică trebuie să se aplice organic cât privește dimensiunea ascetico-mistică și sacramentală a îndumnezeirii omului. Fundamentele principale de credință cât privește ființa umană, creația văzută și nevăzută sunt centrate în chip necesar pe taina lui Iisus Hristos și a Bisericii prin care se realizează desăvârșirea umană. Învățătura despre om și cosmos, nu poate fi tratată în abstract. Experiența și conștiința Bisericii este simultan mistică, tainică, personal-unitivă și experiativ-participativă. Teologia ortodoxă consideră temeiurile de credință expresii ale unor realități vii și personale, realități ce se pot trăi concret în plan sacramental, ascetico-mistic.
- 2) Cunoașterea dogmatică este o cunoaștere de Dumnezeu și *viceversa*, în măsura în care cunoașterea nu este exclusiv raționalistă sau obiectiv-științifică. Cunoașterea dogmatică este

- teologică, personală, ascetico-mistică, eclezială și vizează relația profundă cu Dumnezeu și cunoașterea Lui de unde vine viața veșnică (In 17, 3). Viața creștină propune ca metodă, în cunoașterea dogmatică și a lui Dumnezeu, o metodă organic-distinctivă, participativ-unitivă și personal-ontologică. Lipsa acestor principii aduc după sine rătăcirii în planul credinței și al procesului de cunoaștere, relație, comuniune și unire cu Dumnezeu.
- 3) Angelologia ortodoxă trebuie să sublinieze rolul îngerilor în procesul de sfințire umană. Îngerii sunt persoane libere și raționale zidite *după chipul* lui Dumnezeu într-un alt fel (Dumitru Stăniloae). Angelologia ortodoxă nu este un simplu capitol din învățătura ortodoxă. Realitatea concretă a îngerilor ca făpturi ale lui Dumnezeu se înțelege în relație mistagogic-liturgică cu taina lui Iisus Hristos, cu Biserica, cu omul și cu lumea, subzistând în perspectiva îndumnezeirii tuturor.
 - 4) Hristologia se înțelege și trăiește doar când este aplicată sacramental și doxologic, Iisus Hristos fiind *iconomia* și *planul cel din veci* realizat cu privire la om. Pentru învățătura ortodoxă viața creștină în aspectul ei duhovnicesc nu constituie o simplă adâncire a omului în realitățile interioare ale sufletului, nu este o psihanaliză sau vreo elevație de tip intelectual, ci este însăși viața omului ca viață în Iisus Hristos. Este o viață în „duh și adevăr” (In 4. 23-24), adică o viață a dobândirii, actualizării și trăirii Duhului Sfânt, cât și o viață a adevărului revelat și dumnezeiesc definit, păstrat și împărtășit prin dogmele credinței.
 - 5) *Theologia* este o realitate complexă ce presupune experiența și trăirea la nivel personal a Revelației în Iisus Hristos, dar și o cunoaștere de ordin uman, epistemic-științific provenită din studiu. Cele două perspective conduc la „muntele” organic, plurivalent și simplu deopotrivă, dar și de impact, al teologiei. Cunoașterea teologică nu este o simplă operațiune intelectuală, ci una personală și ontologică, dat fiind că implică toată ființa și este determinată de culmea viețuirii creștine, îndumnezeirea. În deplinătatea ei, teologia are caracter didactic, instructiv și anagogic; se identifică cu procesul de creștere a omului sau cu ceea ce s-ar putea numi pedagogie creștină: „O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii, până ce Hristos va lua chip în voi!” (Gal. 4, 19).
 - 6) Ecumenicitatea este o notă teologică fundamentală a constituției și formei Bisericii. Este în fapt lucrarea de mântuire și sfințire a Domnului Hristos față de toți oamenii din toate timpurile și locurile, lucrare pe care a transferat-o Bisericii. El „a murit asumând păcatele lumii (τὰς οἰκουμενικὰς ἀμαρτίας)”, fiind „Biserica lui Dumnezeu din toată lumea (οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν)”. Această realitate se manifestă concret: liturgic, kerigmatic, misionar și eshatologic.
 - 7) Există structuri hristologice analoge în marile religii ale lumi. Acest fapt este demonstrat prin aceea că Iisus Hristos nu este o simplă Persoană istorică, de grad moral mai înalt, ce are impact asupra conștiințelor oamenilor peste veacuri, ci este Dumnezeu Omul care asumă omul din interior, Se ascunde în El, Se îmbracă din iconomie cu trupul lui, pentru a Se manifesta din om în diferitele momente și contexte ale istoriei omului. După cum remarcă M. Eliade, sacrul nu este o realitate exterioară a omului, ci prezența sa se poate regăsi în

însăși „structura conștiinței umane”. Prin urmare, „inconștientul religios” al omului este de constituție hristologică.

Dincolo de elementele teologice semnalate lucrarea cuprinde o vastă arie de subiecte actuale pe care candidatul le prezintă argumentat pe parcursul capitolul al doilea, care constituie, de altfel, și piesa principală acestui demers.

În capitolul al treilea sunt dezvoltate următoarele: *Planuri de evoluție și dezvoltare profesional-instituțională; Direcții de cercetare științifică - proiect; Moduri și modele de aplicare practică a rezultatelor științifice (didactic/instituțional)*. În aceste trei subcapitole se are în vedere evoluția academică, implicarea instituțională, dezvoltarea pe linii de cercetare a activității științifice și formele de diseminare a rezultatelor științifice prin: cursuri, activități didactice, științifice, workshop-uri și ateliere naționale și internaționale. Din acest capitol reținem coordonatele pe care candidatul intenționează să îndrume lucrări de doctorat. Am propus în acest sens două capitole ce aduc *Teologia Dogmatică Ortodoxă* în context actual: *dogmatica philocalica și dogmatica civică*. Acestea sunt două dimensiuni complementare ce actualizează conștiința dogmatică și pe cea filocalică a credinței creștine, aplicându-le în diferite forme de viață a omului contemporan.

